

Кушнарєнко Наталія Петрівна
старший викладач кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-307-4-2>

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЗА УЧАСТЮ МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ

Повномасштабна війна, розв'язана росією в Україні 24 лютого 2022 року, стала важким випробуванням для України в усіх сферах – військовій, громадській, політичній, економічній. Через руйнівний вплив війни на економіку, пов'язаний з окупацією окремих територій, пошкодженням і знищенням інфраструктури та виробничих потужностей, блокаду чорноморських портів і розрив логістичних зв'язків, масштабну міграцію, річне падіння економіки у 2022 році стало найглибшим за всю історію України – реальний ВВП скоротився на 29,1%. Найбільших втрат економіка зазнала в перші місяці повномасштабної війни. Вже в I кварталі 2022 року падіння економіки сягнуло 14,9%, у II кварталі 2022 року реальний ВВП скоротився на 36,9% у річному вимірі. У III кварталі падіння ВВП сповільнилося до 30,6% в тому числі завдяки адаптації економіки до умов воєнного стану. В IV кварталі знов відбулося поглиблення падіння ВВП – до 31,4% у річному вимірі через наслідки масштабних атак росії на енергетичну інфраструктуру, які призвели до суттєвого дефіциту електроенергії в Україні. У грудні 2022 року споживча інфляція в річному вимірі становила 26,6% [1].

Завдяки військовим успіхам ЗСУ, а також вжитим на державному рівні антикризовим заходам і міжнародній підтримці, стало можливим певною мірою стабілізувати макроекономічну

ситуацію. НБУ прогнозує, що у 2023 році інфляція сповільниться до 14,8%, а реальний ВВП зросте на 2% [1].

В складних умовах падіння економіки і руйнівного впливу війни на всі бізнес-процеси в країні питання наповнення бюджету для забезпечення потреб країни неможливо вирішити без допомоги міжнародних партнерів України.

Суми доходів і видатків державного бюджету України визначаються Законом України «Про Державний бюджет України» [2–3]. Відповідно до Закону структура бюджету України на 2022 р. представлена в таблиці 1, на 2023 р. – в таблиці 2.

Таблиця 1

Структура бюджету України на 2022 р.

За доходами Виконано 101,5% – 1 787 395 624 668.23 грн. Уточнений річний план – 1 761 019 560 670.92 грн.			За видатками Виконано 82,9% – 2 705 423 311 855.97 грн. Уточнений річний план – 3 264 977 022 644.92 грн.		
1	2	3	4	5	6
53,14%	949 764 393 232,79 грн.	Податкові надходження	42,24%	1 142 872 375 839,75 грн.	Оборона
26,92%	481 090 721 441,60 грн.	Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	16,39%	443 323 207 528,41 грн.	Громадський порядок, безпека та судова влада
19,38%	346 327 738 384,09 грн.	Неподаткові надходження	15,75%	425 987 024 713,80 грн.	Соціальний захист та соціальне забезпечення
0,53%	9 465 619 401,60 грн.	Від органів державного управління	7,47%	201 990 050 207,71 грн.	Загальнодержавні функції

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4	5	6
0,03%	610 983 116,32 грн.	Доходи від операцій з капіталом	6,81%	184 267 839 745,45 грн.	Охорона здоров'я
0,01%	136 169 091,83 грн.	Цільові фонди	5,06%	136 803 312 394,41 грн.	Міжбюджетні трансферти
			3,53%	95 368 405 286,50 грн.	Економічна діяльність
			2,16%	58 508 068 341,58 грн.	Освіта
			0,41%	11 051 260 497,18 грн.	Духовний та фізичний розвиток
			0,17%	4 714 120 529,92 грн.	Охорона навколишнього середовища
			0,0 %	528 646 771,26 грн.	ЖКХ
Кредитування -3 325,9 млн. грн.					
Дефіцит -914 701,7 млн. грн.					

Джерело: складено автором на основі [4]

Таблиця 2

Структура бюджету України на 2023 р. (лютий 2023 р.)

За доходами			За видатками		
Виконано 20.88% – 284 178 907 260.65 грн. Уточнений річний план – 1 360 576 263 123.25 грн.			Виконано 17.11% – 447 476 555 649.82 грн. Уточнений річний план – 2 615 258 636 170.25 грн.		
1	2	3	4	5	6
51,91%	147 509 348 923,76 грн.	Податкові надходження	53,47%	239 245 356 927,15 грн.	Оборона
30,96%	87 982 497 123,54 грн.	Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	11,70%	52 346 615 694,60 грн.	Громадський порядок, безпека та судова влада

Продовження Таблиці 2

1	2	3	4	5	6
15,56%	44 221 224 574,16 грн.	Неподаткові надходження	17,14%	76 698 438 899,01 грн.	Соціальний захист та соціальне забезпечення
1,57%	4 447 558 638,90 грн.	Від органів державного управління	3,96%	17 699 803 178,43 грн.	Загальнодержавні функції
0,00%	13 828 078,46 грн.	Доходи від операцій з капіталом	5,46%	24 447 577 356,58 грн.	Охорона здоров'я
0,00%	4 449 921,83 грн.	Цільові фонди	4,80%	21 456 618 700,00 грн.	Міжбюджетні трансферти
			1,42%	6 371 599 120,14 грн.	Економічна діяльність
			1,71%	7 632 487 940,78 грн.	Освіта
			0,24%	1 083 303 857,07 грн.	Духовний та фізичний розвиток
			0,11%	494 257 004,98 грн.	Охорона навколишнього середовища
			0,00%	496 971,08 грн.	ЖКХ
Кредитування -1 039,6 млн. грн.					
Дефіцит -162 258,0 млн. грн.					

Джерело: складено автором на основі [4]

Близько третини доходів бюджету формується за рахунок статті «Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ».

Джерелами фінансування державного бюджету в період війни протягом 2022–2023 рр. є військові облігації, кредити від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти [4]. Джерела і обсяги фінансування державного бюджету України за 2022 рік представлені в таблиці 3, за 2023 рік – в таблиці 4.

Таблиця 3

**Джерела фінансування державного бюджету
за період з 24 лютого 2022 р. по 30 грудня 2022 р.
(станом на 30 грудня 2022 р.)**

	Млн. дол. США	Млн. грн.		Млн. дол. США	Млн. грн.
НБУ	12 477	400 000	Італія	330	11 199
США	11 990	409 147	Нідерланди	318	11 003
ЄС	7 961	280 806	Данія	53	1 780
ОВДП (вкл. військові облігації)	7 692	250 771	Швеція	49	1 438
МВФ	2 693	88 181	Литва	22	761
Канада	1 889	60 503	Норвегія	22	629
Німеччина	1 584	47 855	Латвія	16	530
Світовий банк	1 385	33 635	Австрія	11	307
Великобританія	1 076	35 109	Бельгія	5	182
ЄІБ	720	21 062	Албанія	1	37
Японія	581	17 006	Ісландія	0,5	14
Франція	437	13 558	Усього	51 312	1 696 395

Джерело: [4]

Таблиця 4

**Джерела фінансування державного бюджету у 2023 році
(станом на 3 травня 2023 р.)**

	Млн. дол. США	Млн. грн.		Млн. дол. США	Млн. грн.
1	2	3	4	5	6
ЄС	6 501	237 741	Іспанія	50	1 832
ОВДП (вкл. військові облігації)	5 168	188 977	Фінляндія	21	779
США	4 750	173 701	Ірландія	21	772

Продовження Таблиці 4

1	2	3	4	5	6
МВФ	2 706	98 972	Швейцарія	10	377
Канада	1 757	64 235	Бельгія	3	113
Великобританія	498	18 211	Ісландія	2	59
Світовий банк	163	5 968	Естонія	0,1	2
Німеччина	52	1 883	Усього	21,7 млрд дол. США	793,6 млрд грн.

Джерело: [4]

Фінансування від міжнародних партнерів за воєнний період 2022–2023 рр. склало 48 680 млн. дол. США (таблиця 5).

Таблиця 5

Фінансування державного бюджету від міжнародних партнерів з 24 лютого 2022 року, млн дол США

	2022 рік	2023 рік		2022 рік	2023 рік
США	11 990	4 750	Іспанія		50
ЄС	7 961	6 501	Швеція	49	
МВФ	2 693	2 706	Литва	22	
Канада	1 889	1 757	Норвегія	22	
ЄІБ	1 720		Фінляндія		21
Німеччина	1584	52	Ірландія		21
Велика Британія	1 076	498	Латвія	16	
Світовий банк	1 385	163	Австрія	11	
Японія	581		Швейцарія		10
Франція	437		Бельгія	5	3
Італія	330		Ісландія	0,5	2
Нідерланди	318		Албанія	1	
Данія	53		Естонія		0,1
			Усього	32 144	16 535

Джерело [4]

Важко переоцінити значення міжнародної допомоги, але не варто недооцінювати важливість внутрішніх ресурсів. За умови існуючого обмеження використання зовнішнього фінансування – неможливості фінансувати військові видатки за рахунок коштів, залучених від міжнародних партнерів, та приймаючи до уваги питання боргової безпеки, саме внутрішні ресурси є головним і визначальним джерелом поповнення доходної частини бюджету України, в тому числі за наявності 48,68 млрд дол США зовнішньої допомоги.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Закон України Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>
3. Закон України Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua>
5. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua>